

У2
С84

МИХАЙЛО
СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ

ПРОЩАННЯ
З МОРЕМ

ПОЕЗІЇ

МИХАЙЛО
СТРЕЛЬБИЦЬКИЙ

ПРОЩАННЯ
З МОРЕМ

ПОЕЗІЇ

ОДЕСА
«МАЯК»
1983

Лирический герой нового сборника стихов украинского поэта пристально всматривается в окружающий мир, стремясь постичь его во всей сложности и многообразии. Человек, его труд, взаимосвязь поколений, любовь к родному краю — ведущие темы книжки.

Отдельный раздел составляет цикл «Древнерусские мотивы», обращенный к историческому прошлому нашего народа.

Рецензенты:

В. Я. П'янов, П. Г. Щегельський

Художник В. Т. Миненко

Стрельбицкий М. П.

С84 **Прощання з морем: Поезії.**— Одеса: Маяк, 1983.—72 с.

Лиричний герой нової збірки українського поета пильно вдивляється в навколишній світ, прагнучи пізнати його в усій складності та різноманітності. Людина, її праця, взаємозв'язок поколінь, любов до рідного краю — провідні теми книжки.

Окремий розділ складає цикл «Давньоруські мотиви», звернений до історичного минулого нашого народу.

4702590200-072
С $\frac{M217(04)-83}{44.83}$

ББК 84Ук7
У2

© Видавництво «Маяк», 1983

* * *

Де степ до моря прикипів,
Де море степом не гордує,
Де зерном сонячних снопів
Жнивварська днина рік годує,
Де остюки — не остюки,
А пилюга — дзвенить у вусі,
Де хвацько старяться жінки,
Але молодшають — бабусі,
Де між маслин царює глід,
В траві пожухлій спить безсмертник,
Де гострий реактивний слід
Гострішим бачиться нестерпно,
Де з легковагих вапняків,
Дарунків щедрих мезозою,
Ростуть будиночки леткі
Між виноградною лозою,
Де місто щогли підійма
На обрії, де в юнім місті
Студентство-птаство легкома
Конспекти, як пір'їни, чистить,—
Там легко дихалось мені,
Там на непотріб не зважалось,
Там — під конем чи на коні —
В чужую жалість не в'їжджалось.
Туди не доїжджаю я,
Не долітаю, не доходжу,
Там лиш фантазія моя
Росте собі із літом кожним.

ПРОЩАННЯ З МОРЕМ

Із циклу

1

До моря вперше їхав — ніч не спав.
Давно і чесно вимріяв стихію.
Зійшов на берег — майже не впізнав:
Ставок собі великий та спокійний.

Оговтатись не змігши, того дня
Ніяк не міг відчути берег дальній...
Якби ж то замолоду нам знання,
Що мріяти — це так відповідально.

2

Коні сиві,
білогриві
розбиваються грудьми...
А за ними, а за ними
знову інші мчать, безсилі
зупинитись. Так же й ми
в послідовності народжень,
злетів, вибриків і... Що ж,
груди не були б порожні,
розбиваючись об щось...
Коні сиві, білогриві,
скеля чорна,
аж сіда.

4

Пізнього вечора,
по закінченні футбольного матчу,
стугонить переповнений
трамвай на Пересип.
Кораблів одинокі гуртуються мачти,
розбрелися вогні у степи
від Одеси.

Пізнього вечора втомлені плечі дерев.
Вулице Пушкінська,
вулице клечана,
де свій початок береш?

Вранці, удосвіта,
гучномовці, прогавивши сонце,
оголосять початок першої зміни дня.
Платани щитами сяйнуть —
оборонці.
Чайка пійману рибу
не зможе підняти.

Вранці, удосвіта, —
дощ не пройшов, але росяно, —
з крана підйомного
крапля у море паде.
Світить незгасно нам
постать Тарасова
в парку, і пристань — гуде!

4

Ніколи сходить на Приморський бульвар
(вітер листя зриває,
вітер листя тримає
на рівні плеча і грудей;
а в поета, стихії морської співця,
вітер бронзові кучері
злегка ворушить...).

Ніколи...

Ніколи сходить на Приморський бульвар
(між листків дефілюють
розпаровані пари;
кораблі світять вікна, і готель-корабель
старовинне вітрило — чумацької пісні фрагмент —
напинає...)

Ніколи.

Ніколи сходить на Приморський бульвар...

5

Колись-то море й ліс були — одно.
Всі птиці плавали, і риби всі — літали.
Одне, що в лісі ближче було дно.
А з моря ще не вибрались платани.

Ще Лісовик не звався Лісовиком,
Нептуна нікому було признати,

6

русалки не збирались вечірком,
і мавки не навчилися кохати.

В глибинах німувала таїна,
на мілині гойдалось сонце дужо,
як велетенська неодквітна ружа,
на цілий світ земний одним-одна.

Мільйоноліття, як дощі, текли,
зливалися з дощами воєдино.
Де море й ліс ділитись почали,
звелась, обнявши каменя, людина.

І стала гнати їх, і все жене.
І все вони зітхають-відступають.
Кругленьку Землю врзнобіч верстають,
і статись може, знов їх прижене
туди, де розділилися колись...
Зіллються... мінус-море й мінус-ліс.

6

Море вночі — одна велетенська істота,
хлипає, глипає,
віями аж дотика.

Ревно вдивляється,
німо випитує: хто ти?

Що за один, мовляв,
що за одна така?

Мовити б хвацько до нього:
«Привіт! Все в порядку!»—

Не повертається вдатний на втори язык.
Море силкується
вічну свою пригадати загадку,
щоб загадати нарешті —
й не може,
й до того ти звук.

Хлипає, глипає,
брижить свого неоглядного лоба,
рюмсає, лащиться,
віями аж дотика...
Хто його знав таким,
хто отаким уподобав? —
що за один такий,
що за одна така?

7

Лежали, викинуті морем,
як два уламки корабля.
Ловили світ щасливим зором,
ходила ходором земля.

У пам'яті обом зосталось:
надійний шторм, пустельний пляж,
слів незбагненних єралаш,
гарячих слів, пекучих аж, —
плацдарм, куди не дійде старість...

Поету треба жити біля моря,
наслідуючи —
        шліфувать талант.
Якщо ж писати вірші кине —
Якщо ж писати кине —
        горе?
Їй право, не найгірший варіант.

9

В розлуці з морем ти почнеш
його потроху розуміти,
осмислювати, що укмітив,
домислювати, що прикліпав, —
потугам тим не буде меж.

Тоді все кинеш і гайнеш
бодай на днину, щоб відчути
гіркосолоні вільні пута
і берега коштовну креш —
хистку, як сам, невірний син,
і клич глибин...

СЛАВА ПОТЬОМКІНЦІВ

Триптих

I

Виходить панцерники з моди.
Невже? Хіба? Чи не учора
їх урочисто закладали,
освячували, і дивились
гармати їхні доокіл?
Пливли мільйонами червінці
заводчикам, і люд голодний
кував броню, ладнав гармати
за грію потертий, за скорину,
щоб наживались товстосуми
й од них — замовники-стратегі.
Провчити капосних
японців
збирався віщий государ,
І що ж? Стають непопулярні,
виходить з моди, йдуть на дно
бундючні царські броненосці
при Порт-Артурі і Цусімі,
Пісніє личко фабриканта,
волають матері матроські,
поблідлі вдови офіцерські
свідомість гублять. А на зміну
важким, вразливим броненосцям
англієць той, не в тім'я битий,
важкі дредноути веде,
(ім теж судився час короткий).

Ім теж судився час короткий.
Те доведе російський геній
і руська мужність я скорім часі,..
Але в ці дні... О, показово
страждає цар я усім народом,
окремо від усіх страждає,
як «перший в краї патріот».

Він ще не знав, що сьогодні
його улюбленець, надія,
той «Князь Таврический Потемкин»...
Подумать тільки! Від сьогодні
вже ніякісінький не князь.

Виходять панцерники з моди.
І, стяг скривавлений піднявши,
ведуть ніяку не ескадру,—
ведуть історію саму,
На дно іде самодержавство.

II

Як літописець невідступний
із досвідом тисячолітнім,—
до слова слово, навік-віки,
до слова слово - про подію
і відгомін її в народі,
і відгомін її в народах,—
Ілліч запише. О ні,
не літописець — бачить око
у суцшому прийдешню силу,

не літописець. владний розум
його
охоплой подію,
не літописець, бо ж яка
правиця лєнінська стрімка.
Рядки лягають невідпорні:
про значення подій одеських,
про подвиг, славу броненосця
і перестрашений царат,
що у султана запомоги
випрошує. Допоможи,
допоможи, мовляв, султане
і ви, румунські жандарі,
допоможіть, допоможіть
додому позбирать лайдацтво.
Сміється світ жандарму в вічі,
Ілліч сміється і спішить
сказати світові, як є,—
про значення подій одеських,
про подвиг, славу броненосця,
що залишається плацдармом
непереможеним. Рядки
лягають на папір з розгону,
ба ні, летять,
вони вражають
і надихають, воскрешають,
і почерк лєнінський подібний
до блискавиці — отієї,
що розігнати тьму зуміє,
лиш не на мить,
а на віки.

III

Сходами Потьомкінськими
вгору і вниз.

Унизу хвиля солона
спинається на асфальт,
пасажирам піддакує.

Нагорі —
площа Потьомкінців

морс передвіщас.
На площі Потьомкінців
сиві потьомкінці,
гранітно втомлені,
революційну печаль несуть,
незламну волю несуть,
бурю несуть.

На будинку Ради міської —
прапор потьомкінців
червоно майорить,
а довкола, довкола, —
слава потьомкінців
не зіходить з людських облич.

Тече смола а ялиць і сосен
В бурштинний день подільських літ.
Її зупинить рання осінь,
Якщо зуміє зупинить.
Тече смола, терпка живиця,
Спливає, пахощами день,
Комашка хтіла поживиться —
Зав'язла, скиніє, пропаде.
Зато у вічність перейде.
Зав'язнув вітер польовий
І зайчик сонячний, і глиця,
І погляд мій...

ЩАСЛИВА

Не була вродливою,
Та була красивою —
Очі повні радістю,
Руки щедрі силою.

Де ішла-проходила —
Стебла прихилилися,
Синіми розводами
Далі віддалялися.

А якою радістю!
Отією, вічною.
А якою силою!
Майже чоловічою.

Косарем. Дояркою.
Скиртувала. Сіяла.
Чи «завмолотаркою».
Чи «завчужвесіллями».

Видоїть коровище,
Нагодує псище.
(Взимку дні короткії,
завірюха свище).
Дітвору сусідськую
споюємолоками.
(Влітку громи блискають,
влітку «завтолоками»).

Нібито у мами ще
Знали заповзятою.
Восени туманище
шелестить під хатою).

Думи переповнені
Врожаями педрими.
(Навесні, оповесні
нестерпучий щем терпкий).

Від легкого жарточку
Руки гнівно визволить,
Та дістане карточку
Довоєнну, вицвілу.

Жарти де й поділися.
Зморшки в тіло в'їлися.
Впала біля віхола,
Враз літа злетіли всі.

Згадкою-загадкою
Мариться над нивою
Не була щасливою,
Та була щасливою!

СЕЛО БІЛЕЦЬКЕ

Як зозулька та сива, на гілці дороги
примостилося,
кує літа
всім цікавим, хто тільки запитує в нього, —
громадянам окремим і цілим містам,
і найбільшим столицям. І вже ж як зозуля
підкидає дітей своїх — скільки вже літ —
то Летичеву, Вінниці (щоб не заснули),
то, буває, Хмельницькому (щоб не змалів).
Дітоньки беручкі, вдатні не по-зозулиному,
стружать, тешуть, клепають, вчиняють бетон,
прокладають асфальти. Пам'ятають по-вуличному
прозиватись, приїхавши в гості... А то
підкидає небіжчиків — чи Сахнам, чи Летичеву,
чи Майдану-Вербецькому,
повертає з плачами назад.
І живе, і кує, і жене, і притичини
не страшиться, й не відає зрад.

БУРЯКОВА ПІРАМІДА

Плакат

Вище і вище
музично росте —
куди там Хеопсовій,
на пів-України вже кидає тінь,
тіда-ріда, —
цьогорічна на місці торішньої,
й так само у плановім обсягу,
цукровобурякова, тверда, аж хрумка піраміда.
Вище і вище — вершиною в хмари
суперфосфатисті,
а біля підніжжя народ —
в квітчастих, картатих, у стьоганих,
і сміх розливається барвами звичної радості,
і звичними гусне у надвечір'ї тривогами.
Засвічує Всесвіт сигнальні вогні —
не злічити їх,
і десь комусь вперше це небо здається чудовиськом,
і десь хтось уперше дві літери поспіль прочитує,
і тиша
лягає — не вляжеться над буряковиськом.

* * *

Крилате насіння, летюче насіння
собою заповнило днину осінню —
дозріло, пріспіло, урвався терпець,
усякий попутній йому вітерець.
Усякий, як років мільйони тому,
аби вітерець, — вже й попутній йому, —
в ріллю, на дорогу, в болото, на брук,
у ківш екскаватора, в шибку:
тук-тук...
В багаття...
А там десь, шукавши удачі, —
на стартовий, стартовий тайно-майданчик,
де твердь — неземна, до підніжжя гори,
де в соплах вогонь дозріває...
Горить!

* * *

Павутина заграла
на вістрі тернини.
Відізналась фольга в верховітті сосни.
Ладом нижче взяли телеграфні дротини.
Все злилось, як буває увосени.

З буряками під гору заграли машини,
тракторець доторкнувся струни-борозни.
На узліссі протяжно тужила ожина...
Вітер дужче подув — рознесло павутину,
розладналося все. Так бува восени.

* * *

Вже сніг пелюсткою запах,
рожевіє,
березневіє...

Завія вичахла. На віях
лишає перелітний птах
відблиск зеленого крила.
Думки являються нові —
таки торішні. Нарекла
невтримна повінь кораблями
човни хлоп'ячі. Оступись! —
забрюханих артільних коней
остання пара. Вертоліт
ліниво замітає слід.
Удень невидима, вгорі
зоря підморгує зорі.
Весну щебечуть школярі.
Відтанув, конденсує сад
бруньок незміряний заряд.

* * *

В яру ще сніг
заліг, ощирився.
А тут, на взгір'ї, річ така, —
з пралисту одіж нам, по щирості,
рихтує ящїрка метка.

* * *

Славне заняття —
гусїнь збирати,
перебирати, як струни,
віти.
Долу спустившись, —
класти багаття,
класти в багаття,
сумлінно палити
сонну-спросонну,
добре сповиту
в торїшнім бабинїм лїтї.
І — пожалїти
майбутнїх метеликів,
що у вогні тихо-мирно потрїскують,
і — посміятися з того жалю.

* * *

Не вірте, кому не віриться,
прокиньтесь, кому не спиться:
у центрі самої Вінниці,
в самісінькім центрі Вінниці
води набираю з криниці.
Джерельної,
акварельної,
холодної — як вогонь.
Себе і когось запевнюю,
що пив з неї сам Богун.
Беру, набираю по вінця,
за «Добрий день!» —
не за плату —
у центрі самої Вінниці,
у затінку хімкомбінату.

* * *

Ліфт був, як завше, повільним,
То обійшлося без нього.
Таксі, як таксі. Непогано
Маневрував водій.
Касирка — свідома ролі
Своєї в історії, цур їй!
Зате кондуктор — зговірливий,
Зате летючий вагон.
Автобус по-дядьківськи гречний
Спинився, де попросили.
І тут же нечутно розтанув.
І тут же стежина зове.
Чому ж прибуває у скронях,
Чому перший крок не дається?
В траві стрепенувся, сахнувся
Сторожовий мураш.

СВІТАННА ІДЕЯ

Незнана і нерозпізнання,
Лиш втомлено в сон упаду,—
Прощкує ідея світанна,
Щоб думку вести молоду.

Вдивляючись — «Де я?»—
Гукаючи — «Де ви?»—
Зриваючи голос — «Де ві?»—
Мандрівна ідея,
Світанна ідея
Шукає
недремної голови.

Пройде над сплюхами,
Зітхне над умами
І... втомлено в сон упаде.
Старіє, сердега, нелегко їй з нами.
А там уже інша іде.

Вдивляючись — «Де я?»—
Гукаючи — «Де ви?»—
Зриваючи голос — «Де ві?»—
Мандрівна ідея, світанна ідея
Шукає світанної голови.

ЕПІТАФІЯ НА МОГИЛУ ДІДА ГРИГОРІЯ

«Жив, як шив,—
а шив кашкети,
спідниці і літняки,
і всілякі там секрети
молодицям.

Невтямки,
а нікому не в умі,
щоб чогось

та не зумів.

Шив, як жив,—
лягала строчка,
мов дорога,

мов струна,
чи слідочок колобочка,
чи стежинька одна...

А ходити не мастак,
поги хворі — он же як.
І загинув недоречно,
неспогадано. Упав
із трухлявої черешні,
що її він не зрубав
(вже б давно зрубать її,
та солодка, жаль її).
Найсолодших ліз нарвать
ягідок для онучат...»

Цвинтаря зелений шум.
Де усе це напишу?

Написати на ялинці —
в головах?
На черешні-солодинці —
у ногах?
На травинці, на росинці,
переповненій сльозинці?
Перелітній тій хмаринці?
На вітрах?

* * *

Втрачаю здатність бачити наскрізь,
Усе частіше в людях помиляюсь.
Та рідше — каюсь,
Рідше відрікаюсь.
Втрачаю здатність бачити наскрізь.

Мудрішаю? Старішаю? Втомивсь?
Переболів? Яка іще проява?
По сторінках моїх та по «заявах»
Де мислю, де совістю розливсь?..

Не відаю, не знаю, не вгадаю,
Але втрачаю, ще і ще втрачаю.

АНТОЛОГІЯ ДОЩІВ

Репортер обласного радіо
недаремно прожив, недаремно.
Хоч до чого минулий час тут? —

сиве серце ефіру б'ється.
Сиве серце ефіру лунко,
сиве серце ефіру чітко,
на відміну від того, зліва...
Голоси, кров Землі — голоси.

Агротехніка,
строки і стоки,
зобов'язання, виконання,
заморожені влітку надої,
недовиконаний перегній.
Вчасні відгуки.

Мріяння. Скарги.
Трохи танців.

Ревіння мотора.
Пісня жайвора, спів верстата,
гук весни, голоси дітвори...
Ніби сто заповітних листів —
у касетах сотня дощів.
Дощ у полі, на полустанку,
повоєнний, найперший, з громом,
на узліссі, зеленошумний,
в лузі пам'ятнім, у степу,
на дворищі у тітки Явдохи,
у Махтея старого, в Дарини,
у сторожці колгоспного саду,
той в кабінку попутної стука,

цей — ламає готельне вікно...
Є веселий, а є сердитий,
урочистий, нахабнуватий,
проводжальний, печальний, нагальний,
оцього всеньке літо чекали,
а оцей достобіса обрид.
Кожен дощ неповторний, колеги,
у своїм потаємнім звучанні,
назавжди зрозумілім звучанні,
увертюра до вічності, —
дощ.

* * *

Зіходить о порі нічній,
Як зірка рання,
Сльоза несправджених надій,
Сльоза пізнання.

Зіходить, хоч її клени,
Жени — зіходить
В серпанку давньої вина,
А чи пригоди.

Висвічує на всі путі
Пекучо-жально.
Отак уперше у житті,
Отак прощально.

АВТОІРОНІЧНЕ

Не спалося, горів огонь
неприспаних думок,
і гостро, як рибина вдень,
сяйнув — і зник рядок.

Сяйнув і зник, і хоч ти що,
бреди крізь ніч, лови,
та ні рядок, ні сон — ніщо
не йде до голови;

хоч затаївшися сиди —
як шука на малька,—
а хоч метайсь туди-сюди,—
нема й не чуть рядка.

Підкрався ранок, погасив
огонь думок старих,
у сні сердегу утопив,
що й тенькнути не встиг.

Сміється сонце, день побіг
витушувать сплюхів,
і я від сорому — як міг? —
вві сні почервонів,

прокинувся, не спочивать
трюхикаю, чудій,—
спішу зарядку відбувать...
Сусід сміється мій,

удатний хлопець-тракторист,
лицяльник-всюдихід:
який ти в біса оптиміст,—
прославши сонця схід?

І видно по його очах,
що сон йому не брат —
а то б він геть давно зачах
і оганьбивсь стократ,

не мав би жодних він удач...
Що тут відповісти?
Ще добре, хоч до мене, бач,
звертається на «ти».

НОВИЗНА

У чому, де, коли вона
являється — кому? —
невідворотна новизна —
у лад я не візьму.

В пагіллі буйному, в струмку,
що дивом не зачах,
у слові звичному, в танку,
закоханих очах;

в дорозі, на стежках до всіх,
в Криму й на Колимі,
і навіть, іноді, в таксі,
і навіть у корчмі;

опівночі, посеред дня,
у надвечірній час...
І — як кому. Комуś щодня,
комуś в житті лиш раз.

Або й ні разу. От і жди.
Або не жди, зятя:
сьогодні, завтра і завжди —
закоханим очам.

ХЛОПЧИСЬКО З НЕОДЦВІТНИМИ ОЧИМА

Пам'яті Івана Григурка

Біжить хлопчисько — усмішка — до п'ят,
Біжить хлопчисько — вітра переймас.
Він ще не знає, що вже сирота,
Що долею помічений, не знає.

Не відає, що ген в кінці війни
(де знову хтось до когось повернувся)
Всміхається — у німби сивини —
До нього слізю лиш сама бабуся.

Біжить хлопчисько — світ йому до віч,
І світом розцвітають його вічі.
Біжить на вістря перших протиріч,
А колючок і реп'яшків не лічить.

Біжить на поміч, втішити біжить,
На спільний смуток і на спільну втіху.
А сам, звичайно ж, не уміє жить —
Ні голосно, ні так собі, ні тихо.

Лиш суєта його не огорта,
І недомовки зла йому не чинять.
Біжить хлопчисько, як біжать літа,—
Хлопчисько з неодцвітними очима.

* * *

Життя життям не повне. Та завжди
Є вищий смисл над хворощі й страждання:
В пустелі відвойовані сади,
В мовчання — слово,
В галасу — мовчання.

MEMENTO!..

Смерть сама така безпечна,
Терпелива, що аж млосно,
Посилає перед себе
Своїх діток недорослих.
Лінощі і пиятику,
Марнослав'я повні дні,
Щиру дружбу, невелику,—
«Я тобі, а ти мені...»

* * *

Не знаю, що б зі світом стало,
якби наївних геть не стало,
якби в маленьких не жила
велика гордість,
вперта щедрість
у їх великих мозолях...

Якби одного разу лиш
пошився у справдешні дурні
той промітний Іванко-дурник.
Справдешні ждуть-пождуть: коли ж?

Зате якби справдешнім тим
воздати по уму і честі,
не доручати справ почесних,
достойні їх для них знайти,—

для них на много-много літ
розваги, ігри підходящі,—
то, знаю, світ таки б покращав,
то б, вірю, посвітлішав світ.

* * *

Творчий дар не дармовизна —
лиха доля творчий дар,
не похміллячко — трутизна,
не багаттячко — пожар.

І стовковисько примар,
і просонцена крутизна,
і жура, що серце тисне,
і розбитий каламар.

За ударом знов удар
доля шле нехай капризна,
лиш трюїзми не загризли б,
не розсипавсь календар.

Не балачка до сигар,
не усмішка блюдолиза.
Не вітцівщина — Вітчизна,
справжня доля — творчий дар.

ДАВНЬОРУСЬКІ МОТИВИ

З «Повісті временних літ», в літа 1980—1982
за новим літочисленням переписуваної

*1500-літтю Києва,
добрій пам'яті Віктора Близнеця*

ВІД ПЕРЕПISУВАЧА

Літери — ніби вежі
на дальньому рубежі,
у домонгольським безмежжі,
на Сеймі, Сулі, Трубежі.
Окрай Дикого Поля,
де кличуть див і сова,
не вища — хиренна воля
єднала їх у слова.
У речення многозвучні,
твердині твердіші віків:
об них розбивались летючі
полчища кочівників.
Летючі, повзучі, павучі,
з підбрехачами в обозі —
ораторами «на случай»,
«браттями» в чорті і в бозі.

Літери, ніби вежі,
вистояли, стоять.
«Юс» переміни стежить,
не подається «ять».
Літери, ніби вежі,—
горда крута висота.
А я ж їй давно належу,
й вона мені — неспроста.
Гукну — догукаю до інків,
не спалена в жоднім огні,
у сто сімдесят сім відтінків
сіяє Софія мені.
Гукну —
догукаюсь прийдешніх,
розраджу, остережу,
хай кілька,
але справдешніх
несмертних слів перекажу.

* * *

За вікном ХХ століття стоїть,
сніг паде. Щойно звідти я,
перебілений снігом усіх століть,
розпросторений у незвідане.
Переписую к н и г у , влітаю своє,
забуваюсь, труди мої велії...
Вечір...
Ранок газетними крилами б'є
у вікно комунальної келії.

* * *

Скоріше!

На гомін,

на поміч

давноминулим дням,
перо стиснувши обіруч,
іроній набивши колчан.
Іронії розстрілявши,
о попіл зламавши перо,
там серце своє підклавши
під наше майбутнє Добро...

ЯК ВОЛОХИ НАПАЛИ НА СЛОВ'ЯН...

Як волохи напали на слов'ян
дунайських, потіснивши, оселились
між них і їм насильство принесли,
слов'яни ці посунулись звідтіль,
на Віслі стали зватися ляхами —
від тих ляхів поляки почались,
а вже від них ізгодом поморяни
і мазовшани, — отоді ж, тоді
прийшли слов'яни, сіли по Дніпру,
назвалися полянами; ще інші —
древлянами, бо сіли у лісах,
дреговичами — ті, що між Двіною
і Прип'яттю, а ті, що поселились
де Полота впадає у Двіну,
собі ім'я прибрали полочани;
які ж на Сеймі, на Сулі й Десні, —
прозвались сіверянами. То тільки,
до озера прийшовши Ільменя,
своїм назвалися іменем слов'яни —
слов'янами ж; а місто возвели,
то Новгородом нарекли по правді.
Коли ж поляни ще жили самі
на горах цих та на високих кручах,
тут із Варяг у Греки слався шлях,
з Варяг у Греки і назад із Греків, —
все по Дніпру. В Дніпровім верхоріччі
тягали волоком зазвичай кораблі
до Ловаті, по Ловаті вже вільно

в Ільмень, велике озеро, з якого
так само вільно через річку Волхов
до озера (Нево великого, що впадає
в Варязьке море. Там собі пливи,
як хоч, до Рима, щоб уже від Рима
до Царгорода і в Понтійське море,
Понтійське море, синє, що аж чорне,
в яке Дніпро-ріка тече одвік.
Дніпро-ріка бере своє начало
в Оковським лісі та й біжить на південь,
ріка Двіна із того ж таки лісу
на північ повертає — у Варязьке,
із того ж лісу Волга — у Хвалиське
тече, впадає та й не просто так,
втворивши сім десятків рукавів.
Отож з Русі пливти, виходить, можна
у болгари й Хвалинськ, на схід ще далі.
Це — Волгою. Двіною — до варягів,
а там до Рима... А Дніпро вливаєсь
в Понтійське море гирлом,
в те Понтійське, аж чорне — синє,
на вітри багате,
що Руським уважається.

КИЄВОМ ТЕ МІСТО НАРЕКЛИ

Поляни в ті часи жили окремо,
родам своїм підвладні, заповітам,
і кожен рід, свою місцину знавши,
собою сам опікувавсь і сам
собі належав, бувши самостійним.
І три брати були, з них Кий — найстарший,
і другий Щек, а третій звавсь Хорив.
Тож три брати й сестриця їхня — Либідь.
Кий на горі сидів, де нині взвіз Боричів,
Щек на горі — Щековиця тепер,
а де Хорив — Хоривицею зветься.
І збудували місто втрьох вони
в ім'я одного, старшого, звичайно,
то й Києвом те місто нарекли.
Вкруг міста ліс густий і бір великий,
ловився звір усякий, а мужі
були тямущі, мудрі. Називались
полянами. Від них, отож, донині
поляни в Києві.

НЕ ЗНАЮЧИ, ДЕХТО ГОВОРИТЬ...

Не знаючи, дехто говорить, що Кий
був перевізником. От, мов, відомо,
що з того боку Дніпра перевіз
був коло Києва і говорилося:
«Нумо до Києва на перевіз!»
Справді, відоме речення таке,
справді, не можна без перевозу.
Та чи по цьому вже знати, що Кий
мусив щоднини ставати на весла?
Ну, а якби нині хто розказав,
що смолокурня стояла в тім часі
або гончарня на березі тім?
От поміркуймо: яким би це дивом
Кий, перевізником будши звичайним,
зміг би до Царгорода піти?
Марне гадати, бо Кий князував
в роді своєму.

Те, знаєм, не значить,
ніби на весла ставати не міг,
силу свою щоб умножити, або
круга гончарного не розкрутив
славної днини, веселої днини,
вмінню ліпити позаздривши...

Грецький
цар, переказують, Кия стрічав
з почестями і шанобою, вийшов
сам і в хороми повів, і велів
князя дарами обдарувати.

Кий же, коли повертався назад,
то возлюбив на Дунаї місцину
гарну одну, городище возвів
там невелике та вельми удатне.
Хтів, було, сісти в нім родом своїм,
лиш не дали промітні придунайці.
Те городище й до нині зовуть —
Киевець. Кий повернувся у Київ,
тут і помер, і брати його тут,
й Либідь-сестра, і могили їх тута.

ЯК ЗАГИНУЛИ ОБРИ

Тілом великі, розумом горді,
зброя несхибна, руки — капкан,—
похмурі мужі того племені обрив
насильство чинили дулібським жінкам.

Їхати треба — коня не чіпає
обрин, вола не чіпати велить.
Четверо, п'ятеро жінок впрягас
і поганяє, і словом ятрить.

Ще звоювати хотіли і греків,
бачать кого — звоювати його!
Може, були б розійшлися далеко,
але не сталось того.

Вищезли всі
і не сняться ночами.
Бог, отже, їх покарав —
трохи дулібськими, відай, мечами,
трохи жіноцькими тими сльозами,
врешті дулібських зеленістю трав.

Сліду нема, а були ж і хоробрі.
Наслідку жодного, відай, нема.
Приказка тільки: «Пощезли, як обри...»
Надто куценький вже був у них обрій,
надто їм, гордим, жилось легкома.

ПОХОДИ І СМЕРТЬ СВЯТОСЛАВА

Не возив за собою в походах котлів,
їв конину, не падав з голоду
і шатра не возив, голови не жалів,
спав, сідло поклавши під голову.
Як на кого ішов — об'являв: «Йду на ви»,
та вони вже й самі здогадувались.
Йшов, як пардус, легкий, не жалів голови—
і вони її зтяти загадували.
Йшов, сидіти не вмів, а й сидіти не міг,
бо такої пори народився ранньої,
бо обсів би у Києві його печеніг,
і хозари прийшли б незвані.
Йшов, бо мусив іти, бо таке вкруг Русі
затівалось, вже навіть затіялось:
різні стріли летіли на неї, та всі —
з наконечниками візантійськими.
І сказали ромеї: «Не встоїмо ми,
пощади, не чини ти розгрому безбожного,
і на себе, й на вої данину візьми.
Скільки вас? Хочем дати на кожного»,—
«Двадцять тисяч, авжеж!— відказав Святослав.
Бо не вмів прибрехати, як інші, десь-то.
Хто в поході упав, тих, згадавши, додав,
а стояло живих перед ним тисяч десять.
І, зрадівши, ромеї сто тисяч своїх
проти нього полками рушили.
От і вийшло по п'ять на одного їх —
на живого й загиблого русича.

Покотився попереду страх і досяг
Святославових ратників, став докучати.
І сказав Святослав: «Дуже сильний враг,
а нема куди відступати.
Сором буде, якщо зараз побіжимо, —
нам, землі нашій, дітям, діди не впізнають.
Та й нікуди ж, нікуди не прибіжимо.
Станем твердо, а сорому мертві не знають...
Я попереду вас. А поляже моя
голова — промишляйте своїми.
«Буть по тому, не бійсь, де поляже твоя,
одностайно складемо свої ми».
Стали твердо, і січа велика була.
І стояли, і встояли. Греки побігли.
Цар скликає своїх недобитих бояр
і питає: «Що будем діяти?»
Відказали бояри: «А що, як дари
пошлемо йому з мудрим мужем?
І щоб муж той в два ока, а навіть у три,
пильнував за ним дуже і дуже,
по очах, по лицю його щоб прочитав
мислі, волю і як її вволити
пересвідчивсь, а ні, то бодай угадав:
що він любить — шовки чи золото?»
Мудрий муж із дарами до князя прибув,
своїм людям кивнув: не зівайте!
І відвів Святослав очі вбік, позіхнув
і до отроків мовив: «Сховайте».
Повернулись посланці, тремтять пред царем:
«Не поглянув, велів прибрати».

І сказали бояри: «Оружжя пошлем
найясніше: меч, щит і лати».
Взяв оружжя, прицмокнув, роботу хвалив,
став царя вихваляти загайно.
Посмутніли бояри: «Сей муж нещадлив,
дань даваймо і мир обіцяймо».
Мир твердий і правдивий творили. Клялись,
як одвіку воно ведеться,
як батьки і діди їх клялися колись,
як онукам їх ще доведеться.
«Хочем мати правдиву із вами любов
до кінця світу», —
присягалось під крилами корогов,
говорилось для світу.
«А коли... — Святослав запалився, — коли
не дотримаємось щойно мовленого,
хай ніколи не сісти нам за святкові столи,
не підняти ковша заздоровного.
І хай прокляті будем від бога тоді,
від Перуна і Волоса прокляті будемо,
станем жовті, як золото, як билина — худі,
і своїми мечами посічені будемо».
А другодні оглянув дружину ще раз.
«Дуже мало нас, — мовив. — Що будем робити?
Йдім до Києва, — мовив. — Бо тут негарзд.
Коли б хто не спокусився нас тут убити».
Печеніги в порогах стояли — біда.
Не послухався Свенельда, рушив водою.
Не злякала біда, поманила вода,
а й не вперше тягаться з бідою.

До порогів прийшов, зрозумів: не пройти.
Засніжило, назустріч несло крижини.
Зимував, виставляв незмигливі пости,
бракувало конини.
По весні през пороги помчав, полетів,
сивочубий, аж сизокрилий.
А вони дожидали його на путі,
обійшли, обступили.
Десять раз міг би вмерти від завданих ран,
розтерзали, впізнали по чубу...
З його черепа пив печенізький каган —
на погибель собі, на погубу.

А ДІДО ОДИН НА ВІЧІ НЕ БУВ...

Безперервна велика точилась війна,
і пішов Володимир до Новгороду
за північними воями, а вороги
взнали, що в Києві князя нема,
прийшли і стали під Білгородом.
Сила-силенна тоді їх було,
тих печенігів — миша не вискочить.
Голод великий у місті почавсь,
віче зібралось: «Здамоць печенігам.
Що тут гадати: когось вони вб'ють,
когось і залишать, а голод нікого
не пощадить. Завтра, значить, здамоць».
А дідо один на вічі не був.
«Про що говорили?» — питається.
Сказали про що. Довгим кашлем зайшовсь:
«Недовго ж, виходить, і думали.
Старійшин покличте. Щось маю сказати».
Прийшли городські старійшини.
Прийшли, привітались. Назустріч підвівсь:
«Чув, печенігам здаватися хочете?»
«Ти ніби не видиш, — відповіли. —
Не стерплять люди голоду».
Прокашлявсь. «Послухайте, — каже, — мене:
А не здавайтесь ще три дні.
Не здавайтесь ще три дні, зробіть, що скажу».
Й вони обіцяли з радістю.
«Зберіть хоч по жмені пшениці, вівса,
пшениці, вівса або висівок».

Не гаяли часу, по людях пішли,
пішли і зібрали з радістю.
Звелів тоді ціжу для киселю
цідити і, кадку наповнивши,
копати колодязь не до води —
в колодязь ту кадку вставити.
Ще другий колодязь копати велів
і кадку так само вставити,
і меду шукати — і меду знайшли
у княжій медовні мисчину.
Солодкий напій зготували — ситу,
ситою кадку наповнили.
За тим їх застав вечір третього дня,
йшли вранці за печенігами.
Казали, як дідо казати навчив:
«Візьміте від нас заложників,
а в місто своїх подивитись пошліть,
що в місті робиться нашому».
Зраділи тоді печеніги, ще й як!
Рішили: свого достояли.
Послали своїх десять кращих мужів —
що робиться, хай вивідують.
Ті в місто прийшли, роззираються, та:
«Навіщо себе ви губите? —
цікавиться люд. — Не дозоблите нам.
Як можете нас перестояти?»
Таж маємо корм від самої землі», —
підводять їх до колодязя.
В колодязі світиться глибина,
відро загуляло в колодязі.

Дістали, в латки розлили...
Еге-ге!.. Кисіль з того дива вибулькує.
Зварили кисіль, пригощають, їдять,
ведуть до тамтого колодязя.
Черпнули відром — полилася вода,
медвяна, із глиняним присмаком.
«О диво предивне! — сказали послы, —
не схочуть князі нам повірити».
Їм щедро вділили того і того
у глеки і так відправили.
Варили кисіль печенізькі князі
і їли, і диву давалися.
Гукнули на коней сідати, знялись.
Ступились від міста голодного.

ПРО БАГАТСТВА ТАЇННІ Й НЕТАЇННІ

Почитаніє книжне Володимир любив,
а вже надто з Євангелія що почує — завважить.
«Не збирайте собі на землі скарбів,
де їх тля розтліває і тать на них важить...»
Думу думав, почувши, хоч був і гордій,
дума та серед ночі, бувало, розбудить:
«...а збирайте скарби собі у душі своїй,
де їх тля не дістане і тать не добуде».
Але князеві інше судилось здавен:
меч і злато, закони, покони, звичаї...
«Хто позичив, помилував — благословен,
хто що вбогим дає, все те богові лиш позичає...»
Повелів Володимир: «Хай же вбогий усяк
і з бідніших людей, — в тому мавши потребу, —
приходжає до двору мого і за так
харч бере і пиття, і грошей, коли треба».
І, згадавши: «А як же до двору мого
хворі й немоцні зможуть дістатися?» — мовив:
«Запрягайте підводи, накладайте всього
і возіте по місту по Києву знову і знову».
Накладали хлібин, м'яса й риби, плодів,
бочки з медом і квасом ставляли —
усе те запити —
і возили, питаючи, приглядались к біді:
«Де хто хворий, голодний, не може ходити?»
Та ще більше робив для своїх, для людей.
Щонеділі у двір, у гридницю
на бенкети скликав, бо любив, як дітей,

всіх боярів і гріднів.

Там же й соцькі, й десяцькі і кращі мужі
возсідали, пили без свідків

і бряжчали, як в січі, для м'яса ножі,
і горою лежало наїдків.

А коли тих гостей добре хміль розбирав,
нарікали, сльозами вмивалися дрібними:

«Горе головам нашим — він їсти нам дав
дерев'яними ложками, а не срібними».

Те почувши, кувати велів і нести

тільки срібні, відказував на пересуди:

«Сріблом-злотом дружини мені не знайти,
а з дружиною срібло і злото добуду».

Почитаніє книжне Володимир любив...

ВОЛОДИМИР І КОЖУМ'ЯКА

На Трубежі коло броду,
де Переяслав тепер,
вельми зібралось народу,
не дишуть, кожен завмер.
Зирять, як грізно, по знаку, —
рішити, війна чи мир, —
сходяться наш кожум'яка
і печеніг-богатир.
Непоказний кожум'яка
і здоровань-богатир.
Добре ж його кохали
і научали, видать,
що як прийшли і стали,
не гаялись загадать:
«Мужа свого випускайте,
якщо переможе ваш,
миру три роки маєте,
три роки війни — якщо наш».
Задумався князь Володимир
великий, ой, зажуривсь:
гукали між молодими,
бувалими — не об'явивсь
ніхто, поборотись охочий.
Не вийшов, не зваживсь ніхто.
Тамтой опускає очі,
той гладить меча... Аніхто!
Як вдруге пішли гукати,
дружинник старий явивсь
про сина-мізинця сказати,

На ранок прийшли з того боку
укотре гукати: «Де ж муж?
Бо наш ось dospів, нівроку».
«Та й наш не те, щоб недуж».
Трубили, блищала зброя
і соловей розливавсь.
І вийшли мужі обоє,
і той печеніг розсміявсь.
Зійшлися, взялися рішати,
схопились, ніхто не спішив,
і стали ся кріпко держати,
і їхнього наш задушив.
Об землю ударив їхнім,
і з криком побігли вони.
...Князь поле побіди об'їхав,
в задумі коня зупинив:
«Тут місто зведу — Переяслав,
ніхто щоб не забував,
як славу в годину преясну
мій отрок тут переяв...»
А отрока сам розшукав.
Порадів Володимир великий,
свою милість велику явив
і зробив його мужем великим
і батька його — зробив.

ЯРОСЛАВ МУДРИЙ І СВЯТОПОЛК ОКАЯННИЙ

Святополк, окаянный, Бориса і Гліба убив,
Святослава убив і почав замишляти в гордині:
«Всіх братів перебити якби,
став би руській землі сам один господином».
Як почав князувати у Києві він, як почав,
то найперше робив, Святополк Окаянный:
всіх скликав і багатства усім роздавав —
кому плащ, кому гроші, кому інші всілякі давання.
Ярослав, ще не мудрий, але ворохобистий вже,
що помстивсь перед тим

новгородським мужам за варягів,
чорну звістку почув — устрашився: «Невже?!

З ким на нього піду? — тільки й маю, що стяги».

А було, що варяги ті новгородським мужам
усілякі насильства чинили і чесним їх жонам,
верховодили в місті, забувши устид і страм,
прикривалися князем, як найвищим законом.

Кров'ю мусили змити паскудства свої.

Добре змили. А князь і помстився.

Та не дуже: їх нині червоною напоїв —
сам назавтра пред вічем сльозами умився.

Добре вмився: «О люба дружино моя,
що тебе перебив я учора,

сьогодні яка ти потрібна!

Батько вмер мій, а брат Святополк, як змія,
убиває братів своїх рідних».

І сказали мужі новгородські: «Ходім!

Хоч посік наших, зможем за тебе стояти.

Не вернути посічених в гніві твоїм,
не вернути ж і гніву, з усього видати».
Сорок тисяч зібрав ще й варягів одну,
бога в свідки покликав.

Святополк Окаянний печенігів гукнув,
зачиналася рать велика.

Та ще місяців зо три пообіч Дніпра
сили їхні протистояли. Пересилила б хтозна котра,
якби ті насміхатись не стали:

«Що прийшли із кульгавцем своїм, теслярі? —
воевода почав Святополчий. —

Ви ж бо теслі, відомо. Виходьте, котрі
нам хороми тесати охочі!»

«А підем!» — Ярославів тут загули
і до пізнього вечора гомоніли.

Гірше хрону їм, гірше злої золи
ті немудрі слова дозолили.

Переправились вранці, відштовхнули човни
і пішли, і зіткнулися в битві жорстокій.

Одолів Ярослав. Київ 'му одчинивсь.

А було князю двадцять і вісім років.

Втік у Польщу до тестя свого короля

Святополк Окаянний і в літо наступне,

затаївши недавній в собі переляк,

з Болеславом прийшов сукупно.

Розділяв цього разу не Дніпр, а Буг,

насмійхатись почав воевода Будий

з Болеслава, — той справді великий, важезний був,
черевань, на коні ледь сидів, але — мудрий.

Мовив Будий: «Чекай-но проткнемо кілком,
а наразі то й тріскою пузо — ох, трісне!»

Болеслав до своїх обернувся ладком,
проказав негучно умисне:
«Як не соромно вам за насмішки оці,
то бувайте, я сам загину». —
І пристрожив коня, почвалав к ріці,
знав, що військо по сліду рине.
Ярослав зготуватись до бою не встиг,
тож розбито його, як ніколи, о горе!
З чотирма, п'ятий сам, до Новгороду прибіг
і хотів тікати за море.
Але новгородці порубали човни
і сказали: «Ще хочемо битись за тебе.
Будем гроші збирати, варягів гукни.
Скільки скажеш, зберем на потребу».
А збирали, не барячись. Кунами брали з мужів,
десять гривен від старости,
вісімнадцять боярин готовив.
Не сидів, турбувався, лицем прояснів
Ярослав — ще не мудрий, але вже порятований.
І зібрали. І воїнів силу зібрав.
Святополк Окаянний тим часом прогнав Болеслава.
Болеслав, утікавши, великі багатства забрав,
і попа Анастаса, бояр і сестер Ярославових.
І багато людей в свою землю повів, і пішли,
і червенські міста захопив по дорозі.
Святополк — князював. Од наїдків вгинались столи,
і стелились лакузи пред ним у солодкій знемозі.
І на нього пішов Ярослав, і зчорніли
Окаянного стяги — побіг в Печеніги.
З печенігами в силі великій явивсь
вже наступного літа, зустрілись на Альті.

Від ударів небесна здригалася вись,
кров текла, як розливи гарячої смальти.
Ще такої жорстокої не було на Русі —
тричі сходились в січі, хапались за руки.
І поживк Святополк, і не чув голосів,
і побіг, і усім це призвідцям наука.
Як, зжовтілий, тікав, то напав його біс,
повалився з коня, то несли на носилах,
а йому все ввижалось, що за ними гнались.
«Поспішайте!» — волав що є сили.
Вже давно за ними не гнався ніхто,
але все ж посилали поглянути

отроки втомлені.

Він зривався, кричав: «Ой, найбільший — отой!
Ой женуться, о лишенько! Ох мені, ох мені!»
Не терпів зупинятись, польську землю пробіг,
гнаний страхом, сконав,

Окаянний, у місці пустельному.

До могили його повести б нам усобників всіх —
з неї й досі смородом тхне,

мов закопано стерево.

Ярослав же у Києві сів, із чола
витер піт,

показавши з дружиною труд вельми вдалий.

Замишляти почав небувало достойні діла,
ще не мудрий, та вже — бувалий.

МСТИСЛАВ І РЕДЕДЯ

О вже той хоробрий Мстислав,
сам Боян йому славу співав!
Ту ю славу згадаємо, други.
В літо тисяча двадцять друге,
знацця, духу хлипнувши нового,
він походом пішов на касогів.
Вже ж набачив добре поганих
зі своєї Тмуторокані.
Князь касозький назустріч полки веде,
бути битві, земля гуде.
Чути гук! Вже полки до полків догукають.
Князь касозький Мстислава вперед викликає
«Нащо, — каже, — губити свої нам дружини,
чи не краще сю справу рішити самим нам?
Хто подужає, все забирає в невдахи —
статки, землю і жінку, і діти,
ну, все до останньої лахи.
Пред полками, виходь,
будем битись з тобою,
будем битись не зброєю, а боротьбою».
«Буть по тому!» — Мстислав йому відповідає,
іздедає з коня, пріч меча відкидає.
Як зчепились вони, то боролися сильно і довго,
аж втомились полки, аж полки на вітрі продрогли.
І почув, що знемігся Мстислав,
що не вистачить хисту.
«Поможи! — заволав, — богородице світла, пречиста!
Як поможеш, як ворог із ніг мене не зіб'є,
чуєш, церкву поставлю в ім'я твоє!»

В тій же хвилі підняв Редедю, як пір'їну,
ним об землю ударив, поверг на спину,
спам'ятатись не давши, дістав ножа...
Залишився Редедя на полі лежать.
А хоробрий Мстислав в землю ворога рушив,
все, що можна, забрав,
все, що треба, розрушив.

Дань наклавши, додому спішив,
пам'ятав -бо обітницю,
в день приходу заклав тую церкву обіцяну.
Чотирнадцять ще літ неспокійних прожив,
у походи ходив і на лови ходив.
Не жону, а дружину всім серцем кохав,
ні в харчах, ні в питті їй не відмовляв,
не її, а чернігівців кинув на смерть він
в битві із Ярославом

в літо тисяча двадцять четверте.

Був дебелий та гожий лицем, милостивий.
«Старший брате, ходи князювать у свій Київ», —
так просив Ярослава, пред тим розгромивши.
А преставивсь, на ловах якомь простудившись.
І в останню годину не мучила совість
ні за тих сіверян, ні за князя касогів.
Богородиці слово дававши, дотримував.
Церкву Спаса в Чернігові майже що вимурував.
Там його і поклали під важезніі плити,
і не нам його нині, о други, судити.
Там лежить у мовчанні тисячолітнім,
і не нам об тім, други, сьогодні жаліти.
По хоробрості й слава, у безвість не кане,
же зарізав ото Редедю пред полками.

Возлежить мовчазний, а з далекого поля
долинають слова, виростають поволі:
«Нащо, княже, свої нам губити дружини,
чи не краще сю справу рішити самим нам?
Ти виходь наперед, будем битись з тобою,
будем битись не зброєю, а боротьбою...»

Що до того кому,
що упертий і сильний
не гадав Редедя, що Мстислав пересилить?

В ЛІТО 1029

Мирно було.

В літо тисяча двадцять дев'яте
мирно було. Розумій: втихомирилось зло.
Думав-подумав, ну що б його, що записати?
Все перебрав — нічогісінько. «Мирно було».
Видався ж рік —

ні походів, ні битви, ні бійки,
ані знамення у небі,
ані бісівських намов.

Волхв не об'явиться,
бог не покличе у свідки
знатного мужа. Тихо у світі, немов
тиша навіки настала зеленошумна.

Вищає небо, і повниться небом Дніпро,
в небі купаються діти і діви, і луни, —
людям на радість, землі молодій на добро.
Благістю дихає поле,

трави в степах забуяли,
ходять дощі, напинають золото-срібло струн.
Віриш, а не вгадаєш, де причаївся диявол,
знаєш, але не скажеш, де заховався Перун...
Барви такі яскраві — не передати в слові,
птаство таке строкате
(пергамен такий дорогий),
а що вже квіття пахне,
а що вже у серці любові —
слів не знайти. Хай буде
запис короткий такий:
«Мирно було».

Хмарини

мирно пливли, і діти
мирно кричали. Сонце
мирно гойдалось. Вози
мирні скрипіли мирно.
Смерди спішили радіти,
мирні, хоч не сумирні,
у довгої грали лози.
Та обпивалися вої,
та поважніли бояри.
Та, певне ж, довкіл і в небі
добре було всім чуть
дзенькіт густий і гострий,
що линув із княжих зброярень,
бо вже у літо наступне
пішов Ярослав на чудь.

ВОЛХВ

Недалеко від Києва, близ Ростовця і Нятина
воювали половці; саме тоді
Всеслав вигнав із Полоцька
Святополка, а Всеслава
побивати зготовився і пішов Ярополк...
Отоді ж об'явився він, темним бісом спокушений,
волхвувати у Києві —

невідь звідки —

той волхв.

Псходжав між киянами, пригощався,
розказував,

що еже мало лишилося,
а точніше — п'ять літ:
Дніпр назад потече, землі всі пересунуться, —
руська стане, де грецька,
грецька стане, де руська тепер.

І невігласи слухали, дослухались,
вслухались,

і невігласів більшало —
так буває завжди.

Мудрі лише всміхались, насміхались, сміялися.

Але мудрих все меншало —
так нерідко бува.

І тому голосніше вони,
і тому все частіше вони
насміхались, сміялися:

«Тя поплутав лихий
і тобою ж то грає все,
ой же грає без удержу,

чуєш, грає без сорому
на погубу тобі».

Знов одні дослухалися,
знову інші сміялися,
і збулося: без сліду він
зник якось-то вночі.

Мудро мудрі сміялися,
вчасно мудрі сміялися,
дуже сильно сміялися,
хоч недобре сміялися...
Та інакше б чи зник?

ДАВНЬОРУСЬКИЙ МОТИВ

Давньоруський мотив:
на правічному дубові сонця корона,
діамантом небаченим
покоти-розкотилась луна.

Давньоруський мотив:
«Піднімайся, країно огромна!»

Давньоруський мотив:
за війною — священна війна.

Давньоруський — дитинний,
орлиний,
бджолиний,
а йще журавлиний.

Неодмінно полинний —
то січа, а то косьба.
Та завжди — лебединий,
завжди відчайдушно людинний.
...І здалось: предковічний
стрекоче під лісом комбайн.

Одеса — Вінниця — Майдан-Вербецький
1980—1982

З М І С Т

«Де степ до моря прикипів...»	3
Прощання з морем	4
Слава потьомкінців	11
«Тече смола з ялиць і сосен...»	15
Щаслива	16
Село Білецьке	18
Бурякова піраміда	19
«Крилате насіння, летюче насіння...»	20
«Павутина заграла...»	20
«Вже сніг пелюсткою запах...»	21
«В яру ще сніг...»	22
«Славне заняття...»	22
«Не вірте, кому не віриться...»	23
«Ліфт був, як завше, повільним...»	24
Світанна ідея	25
Епітафія на могилу діда Григорія	26
«Втрачаю здатність бачити наскрізь...»	27
Антологія дощів	28
«Зіходить о порі нічній...»	29
Автоіронічне	30
Новизна	32
Хлопчисько з неодцвітними очима	33
«Життя життям не повне. Та завжди...»	34
Memento!..	34
«Сніги обернулись березовим соком...»	35
«Не знаю, що б зі світом стало...»	36
«Творчий дар — не дармовозна...»	37

Давньоруські мотиви

Від переписувача	38
Як волохи напали на слов'ян...	41
Києвом те місто нарекли	43
Не знаючи, дехто говорить...	44

Як загинули обри	46
Походи і смерть Святослава	47
А дідо один на вічі не був...	51
Про багатства тлінні й нетлінні	54
Володимир і кожум'яка	56
Ярослав Мудрий і Святополк Окаянний	59
Мстислав і Редедя	63
В літо 1029	66
Волхв	68
Давньоруський мотив	70

Михаил Петрович Стрельбицкий

ПРОЩАНИЕ С МОРЕМ

Стихи

Одесса «Маяк»

(На украинском языке)

Редактор Ж. І. Зінченко
Художній редактор О. М. Карпушкін
Технічний редактор Т. М. Молчанова
Коректор В. І. Сергеева

Информ. бланк № 1337

Здано до складання 27.04.83. Підписано до друку 04.07.83. БР 03515. Формат 70×90¹/₃₂. Папір для глибокого друку № 1. Гарнітура банниківська. Друк високій. Ум. друк. арк. 2,63. Ум. фарб.-відб. 0,22. Обл.-вид. арк. 2,3. Тираж 4000 пр. Зам. № 1325. Ціна 35 к.

Видавництво «Маяк», 270001, Одеса-1, вул. Жуковського, 14. Одеська книжкова фабрика РВО «Поліграфкнига», 270008, Одеса-8, вул. Дзержинського, 24.

